

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.30>**Т. Л. Шестаковська**

доктор наук з державного управління,
ректор Чернігівського інституту інформації, бізнесу і права
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

А. М. Пронько

здобувач вищої освіти,
Чернігівського інституту інформації, бізнесу і права
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

МОДЕЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Базуючись на загальній концепції розвитку соціально-економічної системи, дана робота враховує передумови, принципи та системи реалізації цілей єдиної моделі, включаючи концепції інноваційного розвитку, інноваційні стратегії, інноваційну політику, управління інноваційною діяльністю, механізми та ін. Встановлено, що за умови збалансованого розвитку складових різного потенціалу може бути сформована ефективна модель управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури України на основі адаптивності та здатності забезпечувати синергетичні ефекти, орієнтовані на природний потенціал. Визначено критерії оцінки ефективності моделей управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури України, що характеризують досягнення економіки за певним рівнем техніки і технологій, рівнем економічного зростання, добробуту та здоров'я населення, інтелектуалізації суспільства, екологічної та економічної безпеки тощо. Визначено очікувані етапи децентралізації в Україні та їх вплив на розвиток соціальної інфраструктури: 1) децентралізація влади та ресурсів; 2) дотримання принципів децентралізації; 3) влада та ресурси будуть розподілені між традиційними публічними повноваженнями (державою та ринком); 4) запровадити новітню модель управління соціальною інфраструктурою. Пріоритетами та особливостями впровадження моделі управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури України є: 1) необхідність проведення науково-дослідних робіт, що сприяють поступовому розвитку використання можливостей емпіричних досліджень у поєднанні з ефективними системами управління, технологіями та комплементарною генетикою; 2) скорочення термінів фінансування досліджень із залученням позитивного досвіду розвинутих країн; 3) формування організаційно-інституційних структур, спрямованих на спрощення процесу формування та впровадження інновацій в соціальну інфраструктуру України.

Ключові слова: інновації, соціальна інфраструктура, управління, інноваційний потенціал, розвиток, модель, децентралізація.

Постановка проблеми. Сучасна тенденція соціально-економічної трансформації не зводиться до відповідних технологічних і ремісничих процесів, а полягає в їх надзвичайно складному симбіозі, який потребує узгодження перманентних суспільних потреб і потреб через ефективну переорієнтацію механізмів державного управління на інноваційний розвиток. Українська економіка як складна відкрита система має загальну закономірність розвитку під впливом екзогенних (процеси глобалізації та модернізації) та ендогенних (матеріальні блага, людські ресурси, товарні відносини тощо) флуктуацій-

них параметрів. Негативні тенденції у функціонуванні соціальної інфраструктури України зумовлені сукупністю об'єктивних та суб'єктивних чинників, а саме: втратою лідерства країни на міжнародних ринках, низькою економічною свободою та ефективністю інноваційної діяльності, неефективністю соціально-економічних реформ. тощо. Враховуючи зазначене, існує нагальна потреба усунення загрози деградації соціальної інфраструктури та використання потенційних можливостей забезпечення її інноваційного розвитку, вирішення цього питання передбачає формування резонансної моделі

управління інноваційною діяльністю. Розвиток досягається шляхом зміни свідомості суспільства та позиціонування сталості зростання соціальної інфраструктури України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у розробку науково-методичних положень та практичних аспектів інноваційного розвитку соціальної інфраструктури зробили вчені: В. Борщевський [1], І. Гриник [2], В. Дергачов [3], В. Ляшенко, О. Прокопенко, В. Омеляненко [4], Т. Шестаковська [5] та ін. У методологічному плані погоджуємося з позицією В.В.Зянько [6, с.176] щодо нетотожності понять «модель інноваційного розвитку» та «модель розвитку інновацій». При цьому інноваційну модель розвитку відповідної системи пропонуємо розглядати як структуру, програму роботи та принципи побудови системи, стратегічні та тактичні цілі її розвитку, оцінку ресурсів, якими володіє система. Його розпорядження, механізми, задіяні в обробці наявних ресурсів, управління блоками та функціями елементів системи [6, с.103].

В.А.Дергачов змінює модель інноваційного розвитку як модель економічного розвитку, засновану на високих технологіях, й конкурентоспроможної продукції на зовнішньому ринку [3, с.116]. Теорію та практику процесу децентралізації системи управління досліджували В. Бакуменко, С. Попов [8], А.] та ін [10-11].

Мета статті. Метою даної роботи є дослідити науково-концептуальні основи формування моделі управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури України.

Виклад основного матеріалу. Основними інститутами інноваційного суспільства є інтегровані структури, які поєднують виробництво нових знань та їх комерціалізацію. У цілому модель управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури характеризується складною структурою, основними елементами якої є: генерація наукових знань; освітній та професійний рівень розвитку; наукові дослідження та комерціалізація інновацій; трансфер технологій та інновацій; захист інтелектуальної власності; інструменти коригування.

Серед ключових проблем інноваційного розвитку соціальної інфраструктури сучасного суспільства варто виділити: 1) низький рівень трансформації інноваційних технологій; 2) неефективність механізмів державної підтримки інноваційної діяльності та її фінансування; 3) недостатній моніторинг стану соціальної інфраструктури та інноваційної діяльності в Україні

[12]; 4) високий ризик інноваційної діяльності в соціальній інфраструктурі; 5) неефективний механізм захисту досягнень наукових досліджень. Для оцінки ефективності інноваційного розвитку соціальної інфраструктури законодавством передбачено набір показників із граничними значеннями, зокрема: 1) витрати на науку у ВВП, % (не менше 1,7-2,0); частка фірм, що впроваджують інновації; 3) кількість фахівців, які займаються науково-технічною роботою на 1000 осіб (не менше 9); 4) відношення кількості впроваджених об'єктів інтелектуальної власності до кількості реєстрацій [13].

Згідно з проведеними дослідженнями, до основних причин низького рівня інноваційної активності суб'єкта підприємницької діяльності та факторів впливу на соціальну інфраструктуру варто віднести: обмеженість фінансових ресурсів для впровадження інновацій в соціальній інфраструктурі, високу вартість кредитних ресурсів, обмеженість державних дотацій та програми підтримки розвитку інноваційного потенціалу бізнес сектору, ризику інноваційної діяльності, які в деяких випадках не надають можливості отримання винагороди за додаткові витрати.

Визначено, що модель управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури буде ефективною, якщо: суспільство та його інституції готові діяти за принципами інноваційного розвитку, відповідне інвестиційно-інноваційне середовище забезпечує інноваційний розвиток соціальної інфраструктури, як на макро-, так і на мікрорівні, формування системи управління та забезпечення впровадження інноваційних моделей розвитку соціальної інфраструктури, що передбачає розробку концепцій інноваційного розвитку, національної інноваційної політики на основі децентралізації, стратегії інноваційного розвитку, механізмів управління інноваційною діяльністю та задоволення об'єднання соціальних і економічних інтересів.

Глобалізація соціально-економічних процесів в Україні потребує формування нових методологічних підходів до формування моделей управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури в умовах децентралізації. Успішне впровадження децентралізації сприяє інноваційному розвитку соціальної інфраструктури шляхом:

– створення нових структур, які є ближчими до людей та відкритими до інновацій, підвищуючи підзвітність та відповідальність державних структур;

– зменшення зловживань владою внаслідок децентралізації окремих функцій центральних органів влади;

– надання організованим територіальним групам населення можливості контролювати процес розвитку соціальної інфраструктури, тим самим покращуючи політичну стабільність;

– створення нових малих комунікаційних платформ для регіональної ринкової конкуренції та посилення економічної конкуренції.

Автори вважають, що в умовах децентралізації розробка загальної моделі управління та вибір необхідних стратегій інноваційного розвитку соціальної інфраструктури має базуватися на використанні позитивного світового досвіду з урахуванням природних особливостей України та соціально-економічні умови країни в цілому, враховуючи потреби споживачів і дотримуючись вимог національної безпеки (рис. 1).

У процесі вибору моделі інноваційного розвитку соціальної інфраструктури необхідно сформулювати механізм управління на основі вимог і критеріїв оцінки сучасної глобальної системи. У свою чергу, ми зазначаємо, що в умовах глобалізації тиск на всіх гравців глобальних процесів значно посилюється, тому конкурентна перевага є більш динамічною та гнучкою та має характеризуватися системною складністю та активною цільовою орієнтацією на забезпечення стійких інновацій та розвитку.

Модель управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури України має базуватися на цілісній системі, яка враховуватиме різноманітні типи інновацій: продуктові, управлінські, процесні, організаційно-інформаційні, техніко-технологічні, біологічні. Тип інновації в економіці залежить від характеристик її діяльності та результатів її діяльності.

Загальна ефективність моделі управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури України в основному залежить від збалансованості можливостей усіх її складових як суб'єктів господарювання. Лише системний баланс моделей управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури сприяє врахуванню принципу адаптивності та здатності забезпечити синергетичний ефект від його реалізації. Природний потенціал – базовий потенціал, який впливає на формування інших видів потенціалу для забезпечення найбільш ефективного використання суміжних потенціалів тощо.

Тому соціальна інфраструктура є специфічною у впровадженні інноваційних моделей

управління розвитком, оскільки чинниками її інституційного формування є біологічні активи, на які спрямовано соціальні інновації. Ці характеристики визначають методологічну основу дослідження та оцінки результатів інноваційного розвитку соціальної інфраструктури України.

Те, що модель управління, заснована на інноваційному розвитку соціальної інфраструктури, має забезпечити просування всієї країни до більш гуманного суспільства, на ефективність якого впливають фактори, що свідчать про рух до прогресивної форми функціонування. Ці фактори присутні в усіх соціальних сферах, тобто соціально-економічній, політичній, культурній, що логічно, оскільки гуманізація цивілізації полягає саме в їх гармонійному симбіозі. У разі такого позиціонування української економіки ефективність моделі управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури вимірюється насамперед удосконаленням усіх її підсистем та внеском у загальний розвиток країни.

Однією з характеристик моделі управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури є те, що вона маючи високу синергетичність і ефективність інновацій продовжує зростати. Крім того, не обійтися без мультиплікаційного ефекту від комерціалізації інновацій, оскільки економічні ефекти у виробництві супроводжуються позитивними змінами в розвитку освіти, культури та всієї соціальної інфраструктури. У результаті такої трансформації модель управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури і науково-технічним прогресом стала основним чинником найбільш раціонального використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, найбільш ефективного застосування соціально-економічних та інших механізмів управління [6].

Підтримуємо позицію вчених [1-6] про те, що ефективність функціонування та розвитку будь-якої соціально-економічної системи значною мірою залежить від вибору її ефективного режиму. У свою чергу, оцінка ефективності системи та її моделей повинна мати об'єктивний, комплексний і, по можливості, кількісний характер. Тому першочерговим завданням є визначення об'єктивних і однозначних критеріїв оцінки ефективності, які дадуть змогу порівняти різні за принципами, завданнями, ресурсами та механізмами управління моделі.

Методологічно, виходячи з припущення, що основною метою інноваційної діяльності є накопичення синергії, з метою оцінки ефективності впровадження моделі управління інноваційним

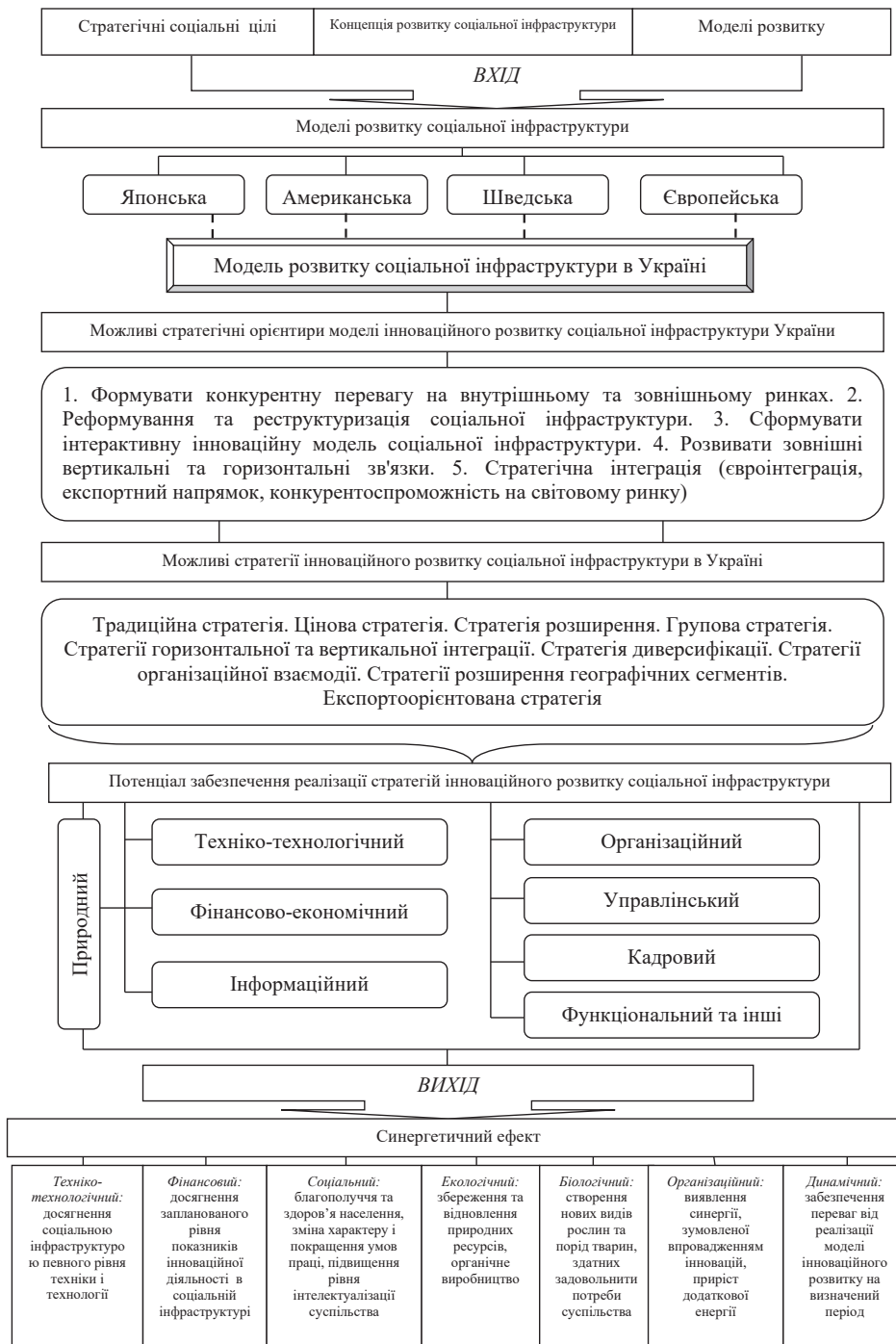

Рис. 1. Схема формування моделі управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури України*

*Джерело: розроблено авторами

розвитком соціальної інфраструктури України ми систематизували ефекти на такі групи: техніко-технічну, економічні, організаційні, соціальні, екологічні, біологічні, динамічні.

Сучасні теоретичні та емпіричні дослідження, проведені науковцями у сфері конкурентних відносин, дозволяють виявити ознаки зміни характеру конкуренції, до яких відно-

сяться зростання попиту на інновації та активізація повторного використання інновацій, що призводять до збільшення рівень конкурентної поведінки гравців на ринках [9-11].

Враховуючи, що на даному етапі конкуренція відповідних ресурсів поступилася місцем конкуренції споживачів, зауважимо, що інновації є основою конкуренції та умовою конкурентоспромож-

сті соціальної інфраструктури. Після встановлення конкурентоспроможності соціальної інфраструктури, взаємозв'язку між конкурентоспроможністю та її інноваційним розвитком, вважаємо за доцільне проводити оцінку ефективності використання потенціалу інноваційного розвитку соціальної інфраструктури через окремі категорії.

Зауважимо, що потенціал інноваційного розвитку соціальної інфраструктури є мінливим і залежить від ряду факторів, зокрема: динаміки соціально-економічного розвитку України та окремих суб'єктів господарювання, швидкості змін у глобальному просторі, рівня цивілізованості високорозвинутих країн, швидкості розвитку людського капіталу, залежність України в цілому від вимог глобалізації, насиченість і ступінь розвитку вітчизняних ринків товарів і послуг, обрані внутрішні та зовнішні стратегії розвитку соціальної інфраструктури. Крім того, пропонується оцінювати ефективність та рівень конкурентоспроможності використання потенціалу інноваційного розвитку соціальної інфраструктури з точки зору цілісності системи, зосереджуючись на реалізації кінцевих продуктів, стратегій чи завдань.

Висновки. Модель управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури є більш складною структурою, яка має великий вплив на соціальний розвиток, оскільки природні ресурси включають функції та виробничі процеси. Визначено, що така складність потребує дотримання комплексу вимог для ефективної реалізації моделі управління соціальною інфраструктурою України, а саме: 1) готовність суспільства до інноваційного розвитку; 2) відповідне середовище для інновацій та інвестицій на всіх рівнях управління; 3) узгодженість понять розвитку соціальної інфраструктури, суспільства, інститутів, соціально-трудоу, владних, земельних та інших відносин. Враховуючи, що метою інноваційного розвитку соціальної інфраструктури в Україні є покращення якості та умов життя, ефективність моделі управління інноваційним розвитком соціальної інфраструктури визначається низкою взаємопов'язаних факторів (техніко-технічних, соціально-економічних, екологічних, організаційних, біологічних, динамічних) з чіткою структурою відповідно до завдань і цілей розвитку соціальної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Потенціал розвитку і перспективи відродження сільських територій в умовах сучасних реформ: науково-аналітична доповідь. під ред.. В. Борщевського. Львів, 2017. 43 с.
2. Гриник І.В. Проблеми і перспективи наукового забезпечення трансферу інновацій в АПК. Методичні підходи створення інновацій та трансферу об'єктів інтелектуальної власності у агровиробництво / під ред. В.П.Ситника, В.В.Кириченка. Х., 2008. С. 16-20.
3. Дергачев В.А. Новые формы международной экономической регионализации. *Економічні інновації*. 2014. Вип. 57. С. 111-126
4. Інституціональна модель інноваційної соціальної інфраструктури: колективна монографія / за ред. В. І. Ляшенка, О. В. Прокопенка, В. А. Омеляненка. НАН України, Ін-т соціальної інфраструктури пром-сті. Київ, 2019. 327 с.
5. Shestakovska T., Durglishvili N., Kushnir S. Competitiveness of the agrarian business in the context of maintenance of leadership positions on the market. In: Strielkowski, W. (ed.). *Proceedings of the 2nd International Conference on Social, Economic and Academic Leadership (ICSEAL 2018)*, Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 2018. ol. 217, pp177-184.
6. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку: монографія / В.В. Зянько. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. 397 с.
7. Щуревич Л.М. Інноваційні перспективи в розвитку соціальної інфраструктури в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №10. С. 101-105.
8. Бакуменко В.Д., Попов С.А. Парадигма інноваційного розвитку суспільства: сучасні концепції реформування публічного управління. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 43. С. 21-28.
9. Мельничук А., Остапенко П. Децентралізація влади: реформа № 1 [аналітичні записки]. К. : ЦОП «Глобус» ФОП Кравченко Я.О. 2016. 35 с.
10. Boggero Giovanni (Università degli Studi di Torino). *Constitutional Principles of Local Self-Government in Europe*. Leiden, Netherlands; Boston : Brill, 2017. 334 p.
11. Faguet Jean-Paul. Decentralization and Governance. *World Development*. 2014. Vol. 53. P. 2-13.
12. Володіна В.О., Єрохін С.А. Ефективність функціонування ринку інноваційних ідей в національній економіці. Актуальні проблеми соціальної інфраструктури. 2014. № 5. С. 67-75.
13. Манойленко О.В. Управління інноваційними процесами: формування методичного підходу до подолання бар'єрів розвитку. Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2013. С. 139-158.

Shestakovska T., Pronko A. Model of innovative development of social infrastructure of Ukraine

Based on the general concept of the development of the socio-economic system, this work takes into account the prerequisites, principles and systems for the implementation of the goals of the single

model, including the concepts of innovative development, innovative strategies, innovative policy, management of innovative activities, mechanisms, etc. It was established that under the condition of balanced development of components of different potential, an effective model of management of innovative development of the social infrastructure of Ukraine can be formed based on adaptability and the ability to provide synergistic effects focused on natural potential. The criteria for evaluating the effectiveness of management models for the innovative development of the social infrastructure of Ukraine, which characterize the achievements of the economy according to a certain level of technology and equipment, the level of economic growth, well-being and health of the population, intellectualization of society, environmental and economic security, etc., are defined. The expected stages of decentralization in Ukraine and their impact on the development of social infrastructure are determined: 1) decentralization of power and resources; 2) compliance with the principles of decentralization; 3) power and resources will be distributed between traditional public powers (the state and the market); 4) introduce the newest model of social infrastructure management. The priorities and features of the implementation of the management model for the innovative development of the social infrastructure of Ukraine are: 1) the need to carry out research works that contribute to the gradual development of the use of empirical research opportunities in combination with effective management systems, technologies and complementary genetics; 2) shortening the terms of financing research with the involvement of positive experience of developed countries; 3) formation of organizational and institutional structures aimed at simplifying the process of formation and implementation of innovations in the social infrastructure of Ukraine.

Key words: *innovation, social infrastructure, management, innovation potential, development, model, decentralization.*